

NORVÁTH SÁNDOR DOMONKÓS

AZ ELSŐ GYŐRI
KÖNYVESHÁZAK

A = 90/b

31.058

HORVÁTH SÁNDOR DOMONKOS

**AZ ELSŐ GYŐRI
KÖNYVESHÁZAK**

Országos Széchényi Könyvtár
A = 90/b

31.058

AZ ELSŐ GYŐRI KÖNYVESHÁZAK

Tanulmány

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HORVÁTH SÁNDOR DOMONKOS

AZ ELSŐ GYŐRI KÖNYVESHÁZAK

•
Tanulmány

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

2001

AZ ELSŐ GYŐRI KÖNYVESHÁZAK

Tanulmány:

HORVÁTH SÁNDOR DOMONKOS

A 31.058 = 9016

Lektor:

DR. HORVÁTH JÓZSEF

Szerkesztőbizottság:

2002 TÓTH NÁNDORNÉ
a szerkesztőbizottság elnöke

BICZÓ ZALÁN

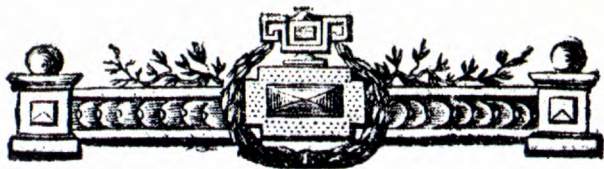
HORVÁTH SÁNDOR DOMONKOS

KUCSKA FERENC

SZÜCS ERIKA

PETŐ GÁBORNÉ

VARGA GYULA

A történelem különös játéka, hogy az első magyarországi nyomtatvány, az 1473-ban Budán, *Hess Andrásnál* megjelent *Chronica Hungarorum* után több mint két és fél évszázadnak kellett eltelnie ahhoz, hogy városunkban gyökeret verjen Gutenberg mestersége. Az első hazai nyomdaalapítás a korszak gazdasági-kulturális viszonyai között „korainak” bizonyult, majd a mohácsi csatavesztést követő időkben az ország területi és vallási megosztottsága nélkülünk rajzolta meg a kulturális lehetőségek kontúrjait.

Győr városára zaklatott idők következtek, törökök, majd zsoldosok, viszálykodó főurak dúlták-prédálták, volt olyan időszak, amikor *Jenei Ferenc* (1971) soraival: „középkori templomainak romok közül kiemelkedő tornyai jelezték azokat a településeket, amelyek együttese volt a középkorban a város – a *Civitas Jaurinensis*”. A törökvilág kezdetétől a Rákóczi-szabadságharc végéig Győrött elsősorban a vár és a katonaság érdekei érvényesültek. „Mégis e

nehéz korszakban, amikor a győrieknek harcolniuk kellett az életért, fejlődött, erősödött a város, polgársága megteremtette azt a gazdasági alapot, amelyre életét, műveltségét építette.” Mindebben meghatározó tényező volt *Széchenyi György* püspök művelődéspártoló tevékenysége, amely a kulturális fejlődés alapját vetette meg.

A győri nyomdászat históriája a XVIII. század első felében kezdődött, és közel egy és negyed évszázadig a *Streibig*-dinasztia történetével azonos. Letelepedésük abba a vonulatba sorolható, amelyről *Fitz József* találóan állapította meg: „A nyugat felől bevándorló német nyomdászok alapos mesterségbeli szakismeretet és pezsgő vállalkozókedvet hoztak magukkal. Bámulatosan tudtak alkalmazkodni. Alázatosak és engedelmesek a megyéspüspökök iránt, kiket mecénásoknak meghódítanak maguknak, de ugyanakkor a felvilágosodás szolgálatában is állnak. Részüket van abban, hogy a magyar irodalom megújul.”

Streibig József Antal 1720-ban érkezett Kismartonba az alsó-ausztriai Wildbergből, és egy esztendeig *Esterházy Pál* herceg nyomdásza volt. Ezt követően Sopronba költözött, ahol 1727-ben szerzett működési engedélyt, amellyel együtt latin nyelvű címtárat is tartalmazó naptár

kiadására jogosító privilégiumot kapott. Valószínűleg még ugyanebben az évben jött Győrbe, *Sinzendorf Fülöp Lajos* püspök kezdeményezésére. A főpap támogatta a nyomda letelepedését, és segítségével 1731. január 2-án városunkban is szabadalomlevelet kapott, „de jure” is megerősítve helyzetét, hiszen már kezdettől „királyi és püspöki könyvnyomtatónak” titulálta magát. Lehetett is oka az önbizalomra, hiszen jókor és jó helyre érkezett.

Jenei Ferenc (1939) plasztikusan ecsetelte a kor miliőjét: „Amikor Sinzendorf Lajos bíboros püspök Sopronból Győrbe telepíti Streibig József Antal nyomdászt, Győr a kuruckor utolsó csatáival elmúlt közel két évszázados háborús időszak fáradalmait piheni ki. Józan, dolgos polgárságának szorgalma szűknek érzi és ki is növi a vár adta kereteket, és lendülettel dolgozik munkájának elismertetéséért, és elveszett jogainak visszaszerzéséért. Ez az a korszak, amikor az öntudatát visszanyert polgár harcot kezd a káptallal, akkori földesurával, hogy az Árpádok korában megszerzett kiváltságainak ismét birtokába jusson. Gazdag, öntudatos polgárság él a városban, mely kiharcolja 1743-ban Győrnek a szabad királyi rangot. Gazdag a város anyagiakban, de nem kevésbé gazdag szellemi javakban is. Az ellenreformáció céltudatos művelődéspolitikai

tikája a magyar barokk egyik szellemi közép-pontját teremti meg Győrött. Barokk ez a város ekkor külsőségeiben, de az a lelkében is.”

Streibig mint a püspök alkalmazottja, annak „háza népéhez” tartozhatott. Ez különleges védettséget jelenthetett a család számára. Figyelemre méltó, hogy *Streibig József Antal* 1744-ben az Apáca utcában adóssággal terhelt ingatlant vásárolt, amelynek tulajdonába a város küldöttei annak rendje és módja szerint beiktatták. A Streibig család valószínűleg ekkor költözött el a Káptalandombról, és nyert győri polgárjogot. Ez az esemény kiválóan jellemzi az érdekeit a későbbiekben is foggal-körömmel védelmező, a „patvarkodástól” cseppet sem idegenkedő Streibig dinasztia pragmatizmusát. Sopronnál kedvezőbb helyzetet jelentett Győr, a püspök környezete: ide költöztek tehát. Amint azonban a város „szabad királyi” rangot nyert, nem sokáig haboztak a kötődés módosításán. Minden bizonnyal ekkor már a városi polgár státusza tűnt kecsegtetőbbnek. Ide tartozik az is, hogy a lojális és büszke „typographus episcopalis” és különösen utódai, az üzlet kedvéért nem haboztak titokban evangélikus énekes- és imádságoskönyveket nyomtatni, hamis kiadási hely (általában Wittenberg, Nürnberg, Debrecen, Lőcse, stb.) feltüntetésével.

Streibig József Antal sajtója alól került ki az első győri nyomtatvány, mégpedig egy latin és német nyelvű győri kalendárium, az 1728. esztendőre kiadott *Calendarium Jaurinense*, amelynek egy példánya a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár Streibig-gyűjteményének féltve őrzött darabja. Egyebek mellett tartalmazza a napok és ünnepek rendjét, csillagászati, politikai és jogi ismereteket, valamint a fontosabb világi és egyházi tisztségviselők felsorolása mellett a vásárok jegyzékét, és a holdjárás alapján várható időjárást. A kalendárium egy sajátos naptár, és rendszerező rovatokkal ellátott jegyzetfüzet. Lényegében ez a kiadványtípus jelentette a korabeli nyomdák legfontosabb üzleti bevételeit, itt egyértelműen egybeesett a kiadó és a nyomda szerepe.

A szakirodalom szerint a győri nyomda legrégibb magyar nyelvű kiadványa a „Hédervári siralom”, amelyet Viczay Jób gróf „boldog elnyugovása után, nagy solemnitással tartatott szomorú exequiain élő nyelvével predikálván; véghez vitt: ... boldog aszszony havának 24. napján, 1735. esztendőben” Stehenics János kanonok. Ennek ellentmond az a tény, hogy a győri Streibig-gyűjtemény egy évvel korábbról is őriz gyászbeszédet, amelyet ugyancsak Stehenics kanonok mondott Eszterházi György gróf emlékére.

1736-ban még szintén Streibig Antal József szerepel Stehenics Meszlényi János felett mondott halotti beszédének nyomdászaként, de már ugyanabban az évben feltűnik a fiú, *Streibig Gergely János*. Tehát vélhetően az 1736-os esztendő volt a váltás éve. A rá következő évben, atyja „elaggott korára” hivatkozva kérte az apját megillető kiváltság, ezzel a jogfolytonosság biztosítását a maga javára. Valószínűleg – immár „szokás szerint” – eltolódott a „de facto” és a „de jure” helyzet. Ez utóbbi rendezésének fontosságát világosan bizonyítja az az agresszivitás, amellyel az egyébként erősen perlekedő hajlamú Gergely a konkurencia térhódításával szemben fellépett. A vita tárgya minden esetben a kalendárium kiadási joga volt. Ez a kiadványuk annyira népszerű lehetett, hogy még 1817-ben is azt jegyezték fel: „A német parasztság csak győri kalendáriumot vesz”.

Az első magyar naptárt 1743-ban adták ki „Lőtsei formára”. A kalendárium tartalma változatos. A naptárt a vásárok rendje egészíti ki, tréfák, történeti adatok, később regényrészletek, tréfás orvosságos receptek, az év híresebb eseményei, és gyakorlati tudnivalók színesítik.

Négy évvel korábban nyomták ki első természettudományos művüket. Gömörý Dávidnak, Győr város orvosának, a magyar orvosi irodalom

egyik úttörőjének „A pestisről való orvosi tanácslás” című munkáját, amelynek ígérete szerint „kiki okos értelmének és az orvosi tudomány fundamentomának utmutatása szerint, magának, mind a egészséges testnek megoltalmazásában, mind pedig az dögleletes nyavalyában önnön maga orvosa lehet.” 1742-ben Miskóltzi Ferenc „Manuale chirurgicum avagy chirurgiai úti-társ” című művét, az első magyar sebészeti tankönyvet nyomtatták ki.

A kiadványok között találhatjuk 1746-ból Amade Antal „Győzedelemnek trombitája” című „imádságos könyvetskéjét ... mellynek hathatós ereje, hogy nagyobbra terjedjen, és szegény hazánkban lévő igaz keresztények, lelki vigasztalást vegyenek, és ellenségek ellen az által győzedelmet vehessenek” és amely „újabban Sipos Pál jó uramnak ... kegyes buzgóságából ... kinyomtatott.” Nyilvánvaló tehát, hogy a kiadónak is tekinthető pártfogó, és a kivitelezést végző nyomda két elkülönült szereplője a mű napvilágra segítésének. Ebben az időben főként kalendáriumok, latin nyelvű hittudományi munkák, és halotti beszédek kerültek ki a Streibig nyomdából.

Streibig a kalendáriumokon túl főként megrendelésekre dolgozott. Amint *Pitroff Pál* 1915-ben megállapította, a Streibig-nyomdától „a kultúra iránt való érzéket, a magyarság iránt való he-

vülést kívánni sem lehetett volna”, továbbá „az általános kultúra iránt való érzéket pedig azért keressük hiába Streibig Gergelyben, mert nem arra való ember volt”.

1752-ben Streibig *Mária Teréziától* a korábbiánál kedvezőbb kiváltságlevelet kapott. A kiváltságlevél a naptárak nyomtatását mindenféle alakban megengedte. Streibig kérelmezte a helytartótanácsnál, hogy kiváltságlevelét tegye közzé, és a budai nyomdát tiltsa el az ő kiváltságlevele szerinti kalendáriumok kiadásától. Kérését figyelembe vették. Streibig rövidesen feljelentette a budai, soproni, és pozsonyi nyomdákat és könyvtárakat, mivel az övéhez hasonló naptárakat adtak ki. Kiváltságának védelme érdekében számos erőfeszítést tett. Ezzel összefüggésben született az a királyi végzés, amelyben Mária Terézia tudatta a helytartótanáccsal azon akaratát, amely szerint valamenyny nyomdász éljen a nekik juttatott kedvezményekkel, ám elkobzás terhe mellett álljanak el a győri nyomdának adott privilégium megsértésétől.

1777-ig közel 600 kiadvány került ki a nyomdából, latin, német és magyar nyelven. A nyomdatulajdonos magánéletének problémái azonban válságba sodorták a vállalkozást. *Streibig Gergely János* kétszer házasodott, első felesége, Katalin a nevezetes Royer könyvnyomtató di-

nasztiából származott és minden tekintetben kifogástalan életvitelt folytatott. Második neje azonban jóval fiatalabb volt nála, s amint *Pitroff Pál* sommásan megállapította: „könnyelmű, szeretkező természete felforgatta a házat.” Ellentéteket szított a segédek között, és a „nem teljesen józan életű”, öregedő nyomdatulajdonos feje fölött összecaptak a hullámok. Fizetéseképtelenné vált, segédei pedig a törvényszékhez folyamodtak járandóságuk iránti követelésükkel, s az az öreg tipográfust elmarasztalta. Megalapozatlan ígéretéseivel nyert ugyan egy évet, ám miután elfogyott a türelem, tulajdonosi jogainak gyakorlásában korlátozták, és a tanács *Almási Ferenc* segédet jelölte ki művezetőnek, mai fogalmaink szerint lényegében csődgondnoknak azzal, hogy hozza rendbe a város érdekei szempontjából fontos vállalkozás ügyeit. A félreállított, ám a patvarkodástól korábban sem ódzkodó Streibig nem könnyítette meg Almási feladatát, egy időre fogságba is juttatta.

Megoldást Streibig Gergely János fiának szerepvállalása hozhatott volna, ám a legények nem fogadták el az ifjú Józsefet vezetőjüknek. Arra hívatkoztak, hogy „az apjáról rossz tapasztalatokat szereztek, így a fiától sem várnak semmi jót”. Felhozták ellene, hogy nem volt még segéd, emellett szakmai tapasztalatait is kevesellték. *Landerer Mihály*, a pozsonyi rokon segített feloldani a patthely-

zetet. Nyilvánvalóan a fiatal Streibig érdekében avatkozott be, amikor 1781-ben, „teljhatalmú megbízottja” útján kinyilvánította, hogy hajlandó a nyomdát magához váltani, a segédeket kifizetni, és az új művezető személyéről is gondoskodik.

*S*treibig Gergely János rövidesen elhunyt, Landerer pedig kivonult az üzletből, teret engedve Józsefnek, aki atyja vállalkozását a szabadalmakkal együtt átvette. Az, hogy ez sem ment minden zökkenő nélkül, világosan látszik abból, hogy 1781 és 1783 között számos esetben a kiadványokat mint „Streibig Gergely maradékinál” nyomtatottat jelölték meg.

Streibig József a bécsi Schultz-Gaston nyomdában szerzett kiváló bizonyítvánnyal kezdte meg az ipart. Pitroff megállapítása szerint „az üzletet nem sokkal vezette lelkiismeretesebben, mint az atyja”, ugyanakkor a családi élete kiegyensúlyozottabb volt, „házában nem dúlt fejetlenség”, így nem fenyegette a bukás veszélye. *Streibig József* 1788-ban Pápán is nyomdát nyitott, majd egy évvel később áthelyezte azt Veszprémbe. Győrből irányította a fióküzletet. 1789 és 1793 között körülbelül húsz könyvet nyomtatott itt, köztük olyant is, amely Győr-Veszprém megjelöléssel látott napvilágot. 1793-ban eladta a nyomdát a Számmer családnak.

Pitroffnál jobb véleménnyel volt a harmadik generációs Streibigről *Zöld Ferenc*, aki sze-

rint Streibig József nagy pártfogója volt a magyar irodalomnak, és megbecsült, híres nyomdá-sza a XVIII. sz. utolsó harmadának. Komoly hír-névnek örvendett a nyomda, egyre több magyar nyelvű kiadványa látott napvilágot. Nem is lehetett másként. Mert a körülmények, Győr kulturális „felpezsdülése” a helyzetet így alakította.

Révai Miklós, Rajnis József, Fábchich József, Sándor István, Ráth Mátyás és a korszak többi kiválóságának évei ezek. *Révai Miklóst*, győri évei során (1784-1796) rendkívüli módon foglalkoztatta egy „Költeményes Gyűjtemény” kiadásának terve, egy olyan sorozaté, amelybe valamennyi hazai verset fel kívánta venni. A nagyszabású tervet végül 12 kötetre csökkentette. 1785-ben Faludi Ferenc verseinek kiadása érdekében „A Magyar Költeményes Gyűjtemény ki nyomtatására való újabb segedelem kérés” címen bocsátott ki felhívást, amelyben egy esztendőn belül tucatnyi könyv kiadására tett ígéretet. A „Faludi Ferentz költeményes maradványi” első kötete 1786-ban jelent meg, a második kötet 1787-ben. Ez utóbbit Streibig saját kockázatára nyomtatta ki, s miután Révai nem tudott fizetni, hogy pénzéhez jusson, kiárusította azokat, a meghirdetett 25 krajcáros árnál jóval olcsóbban. Révai ezt követően a Költeményes Gyűjtemény kiadását a pozsonyi konkurenciánál folytatta.

Ráth Mátyás adta ki Pozsonyban a „Magyar Hírmondót” az első magyar nyelvű újságot. A győri születésű evangélikus lelkész szoros kapcsolatban állt a Streibig nyomdával. Amikor az 1783-ban újjászerveződött győri gyülekezet meghívta lelkészének, itt jelentette meg az Első Isteni tisztelet rendje c. énekes gyűjteményét. Öt évvel később ugyancsak Streibig József „betűire nyomtattatott” Keresztyén fehéjér népeknek való imádságos könyv című munkája.

Sándor István felvidéki birtokos, neves író és bibliográfus, olvasója volt a Magyar Hírmondónak, és előfizetője Révai Költeményes Gyűjteményének. Révai javította, és rendezte sajtó alá barátjának és pártfogójának munkáját, amely 1791-ben került ki a Streibig nyomdából: a „Jelki Andrásnak egy született magyarnak története” című művet. Ugyanebben az esztendőben indult útjára periodikus kiadványa, a „Sokféle”. „Írá és egybe szedé” számos ifjúkori versét, tanulmányait a lottójátékról, az „iddogálásról”, a nyomtatásról, a szavak eredetéről, és széles érdeklődése által érintett egyéb témákról. Az első nyolc kötet városunk könyvtermését gyarapította, a IX-XII. kötetek Bécsben jelentek meg.

Szintén Révai rendezte sajtó alá Sándor István európai utazásairól készült feljegyzéseit, amelyek

„Egy külföldön utazó magyarnak jó barátjához küldetett levelei” címmel láttak napvilágot 1793-ban. Sándor István igazán nevezetes alkotása az első hazai bibliográfia: a „Magyar Könyvesház, avagy a magyar könyveknek kinyomtatások szerént való rövid említésök.” Az 1803-as kiadvány szintén a Streibig nyomdában készült. 1035 író 1054 munkáját vette leltárba. Győr bekapcsolódott az irodalmi életbe. Nyomdájára pedig felfigyeltek az irodalmárok.

A Streibig nyomdában *Horváth József* (1998) kimutatása szerint az alapítástól a századfordulóig 977 kiadványt nyomtattak ki. Ebből 509 db latin, 335 magyar, 129 db német nyelvű volt. Tartalmát tekintve 440 db vallási irodalom, 238 db egyéb szakirodalom, 156 db kalendárium, 112 db alkalmi kiadvány, és 31 szépirodalmi mű.

A könyvkiadás természetesen nem létezhetett könyvkötészet és könyvkereskedelem nélkül. Ugyanakkor ezek a foglalkozások szinte összetartoztak, kiegészítői voltak egymásnak. Nyomdászok is foglalkoztak könyvkötészetrel, könyvkereskedelemmel, és a könyvkötők közül kerültek ki az első könyvárusok. A könyvesboltok közül a nagyobbak pedig nemegyszer kiadóként keresték meg a nyomdákat.

A XVIII. századi magyar könyvkötészet leginkább Nagyszombatban, Pozsonyban, Deb-

recenben és Győrött virágzott. Amint *Zöld Ferenc* megállapította, városunk könyvkötészeti munkájában a barokk formakészség, a rokokó ízlés észlelhető, s a nagyszombati, pozsonyi könyvkötészet erőteljes hatása. A legrégebbi fennmaradt győri kötés 1708-ból való, a győri posztóscéh articulusait tartalmazza, csipkés keretdísszel, leveles virágkoszorúval – aranyozott bőrkötésben.

Az első ismert győri könyvkötő *Spajzer Ferenc*, aki pergamen kötések is készített. A szakirodalom a győri, jórészt aranyozott bőrkötések sajátosságaként említi, hogy a kötéstábla közepén a koronás magyar címet helyezték el, többnyire levélkoszorúban.

Az 1743 és 1778 közötti időkből *Müller Jakab* könyvkötő személye ismert. Könyvkereskedelemmel is foglalkozott, emellett 6 könyvet jelentetett meg a saját költségén. A szakmát fia, Ferenc folytatta.

Egy 1789-es cikk a magyar irodalom pártolása érdekében „Olvasó Kabinét” (kölcshonkőnyvtár) létesítését sürgette. Úgy vélekedett, hogy legkönnyebben a könyvárusok vagy könyvkötők állíthatnának fel könyvkölcshonzót. Megállapítása szerint „különösen Budán, Debrecenben, Miskolcon, Kecskeméten és Kolozsvárott lenne fontos ilyen szolgáltatást megszervez-

ni. Annál is inkább, mert a könyvkereskedelem nálunk a németek kezében van”. És ezt azért sem tartaná szerencsésnek, „mert ha a Német Könyvárosokhoz bé-adattatnak is a Magyar Könyvek, tsak nem úgy járnak ott, mint azok a tévelygő falusi borjúk a kik a város gulyájába botorkáznak”.

Három nappal később már arról szólt a híradás, miszerint: „Nem régiben Győrben Müller Ferentz könyv-kötő úr állított fel ilyen Olvasó Kabinétet, mellyben tsak eddig is bé-szedett másfél százból álló új Magyar Könyveket, mellyeket a szomszéd falukba is ki-hordanak az olvasni szeretők, egy krajcárt fizetvén egy Könyvtől minden napra.”

Csatkai Endre tanulmányából tudjuk, hogy az Olvasó Kabinét-et tíz év elteltével a cenzor, mint a „forradalmi eszmék melegágyát” bezáratta. *Müller Ferencnek* nem ez volt az első összeütközése a cenzúrával, 1797-ben a „Szép dalos dinom-dánomok” c. könyv 54 példányát kobozták el tőle. 1801-ben balul sikerült egy vállalkozása: 800 kötetből álló francia könyvtárat vásárolt, hogy darabonként értékesítse. Számítása azonban nem vált be. Eladósodott, gyermekeit hátrahagyva menekült el hitelezői elől.

S*treibig József* 1807-ben bekövetkezett halála után, 1815-ig az özvegy vezette a nyomdát. Ezt követően *Streibig Lipót* vette át a vállalko-

zást, ennek fejében az édesanyjával kötött szerződésben évenként 2500 forint fizetését vállalta, és át kellett engednie részére a naptárak mindenkori, és a már elkészült könyvek 20 % eladási jutalékkal csökkentett jövedelmét. A következő esztendőben az özvegy elhunyt, és Lipót a három évvel később bekövetkezett osztozkodásig hasonló tartalmú szerződéssel igyekezett kielégíteni hét testvére igényeit.

Kazinczy Ferenc 1827 elején Sallustiusfordításának kiadása ügyében arra kérte Guzmics Izidort, tolmácsolja Streibig Lipótnak azon kívánságát, hogy a kiadás költségeit a nyomda vállalja, továbbá a munkához új betűtípusokat szerezzen be. Guzmics márciusban válaszolt: „Úgy mint te kívánod, ő munkát föl nem vállal. Osztyalyos atyafiait még most sem elégíté ki, s ő és nője szeretik a városi szép életet.”

Lipót 1837-ben elhunyt, utána özvegy Streibig Lipótné Werner Klára igyekezett megbirkózni a feladattal.

A szakirodalom megállapítása szerint a XIX. század első felében a Streibig nyomda elveszítette irodalomtörténeti jelentőségét. A magyar irodalmi élet Pestre összpontosult, és a nyomda a többi vidéki nyomda színvonalára süllyedt le. A helyi szerzők kiadójává vált, és jelentősége csak akkor

emelkedett, ha a szerző esetleg, pl. *Guzmics Izidor*, *Kovács Pál*, vagy *Kis János* személyében szélesebb körű érdeklődésre tarthatott számot.

A szakirodalomban, kissé patetikusán a leáldozó csillagú Streibig nyomda „hattyúdalának” nevezik a Hazánk c. lapot, amely 1847. január 2-től 1848. augusztus 10-ig jelent meg a kiváló polihisztor, dr. *Kovács Pál* szerkesztésében. A Hazánk elődjét, a *Noisser Richárd* által jegyzett Das Vaterland c. lapot is ugyanitt nyomták. A sajtótermékek között találjuk még a legendás *Kozma Imre* által szerkesztett, 1848-ban egyetlen lapszámot megért Népbarát-ot, és *Vas Gereben* (*Radákovics József*) szerkesztésében az Öreg ABC Vén Emberek Számára c. sajtótermék ugyancsak '48-ban megjelent 4 számát.

A kilenc gyermekes *Streibig Lipótné* hozzáértés híján kénytelen volt bérbe adni a nyomdát Sauervein Gézának, aki 1850. július 26-án megszerezte az időközben anyagilag teljesen kilátástalan helyzetbe került özvegyasszony tulajdonát. *Sauervein Géza* (német cégjegyzésben *Viktor Sauervein*) személyében jó gazdára talált a vállalkozás. Ezt bizonyítja, hogy már bérlőként is igyekezett modernizálni: 1847-ben gyorsajdót szerzett be. A kéziratok világában ez szinte forradalmi újításnak számított.

Feltehetőleg 1876 júliusában hunyt el. A névazonosság miatt a szakirodalomban többen úgy gondolják, hogy fia, az ifjabb Sauervein Géza, aki apja nyomdájában tanulta ki a mesterséget, majd betűszedőként működött, átvette az üzletet. *Szinnyei József* azonban feljegyezte, hogy az 1834 körül született ifjú, külföldi tanulmányútjait követően Pesten telepedett le, és később a Neuer-féle nyomda ügyvezetője és hosszabb ideig a nyomdászok önképző-egyletének elnöke, majd 1870-től 1871 áprilisáig a *Typographia* c. szaklap szerkesztője volt. 1871. július 16-án, Pesten halt meg, 37 éves korában.

Az idős *Sauervein Géza* után tehát nem maradt „szakmabeli” a családban. Felesége tizenkét évvel élte túl, s haláláig vezette a vállalkozást. Örökösei *Fischer István* papír és írószer kereskedőnek adták el az üzletet.

A Sauervein nyomdából került ki 1860-ban *Rómer Flóris* „A Bakony. Természetrajzi és régészeti vázlat” című híres monográfiája. A *Ráth Károly* és *Rómer Flóris* által kiadott Győri Történelmi és Régészeti Füzetek csakúgy Sauervein „termék”, mint *Stadler Károly* „Az életmentésről” írt opusa. Túlnyomórészt náluk nyomtatták az 1857. október 1-jén indult Győri Közlönyt. Az özvegy idejéből, 1879-ből származik *Xántus János* „Utíemlékeim Singapoore és vidékéről” című alkotása.

A XIX. sz. első évtizedétől kezdve ismert könyvkötő-kereskedő *Mayer Mihály*. A család üzlete a múlt század végéig fennmaradt, mint papír-rajz és írószer kereskedés.

A győri könyvkötészek közül említést érdemel még az 1791 és 1813 közötti időszakból *Hilebrand Ferenc*, *Schoenecker József* és *Skolnik Mihály*. Csaknem száz éves könyvkötő dinasztia alapítójaként tarthatjuk számon *Schatten Józsefet*, aki Bécsből települt városunkba. 1846-ban 5 könyvkötő műhely volt a városban, 5 inassal és 10 segéddel.

A győri könyvkötőmesterek közül a két Müller mellett *Ludwig János Mihályról* és *Holtzer Miklósról* tudjuk, hogy könyvkereskedéssel is foglalkoztak. *Schwaiger András* 1809-ben nyitotta meg Győrött az első „főhivatású” könyvkereskedést, majd 1813-tól kölcsönkönyvtárát. A XIX. sz. első feléből még *Reszler Antal*, *Valner Károlyné* és *Schmidtmayer Mátyás* neve ismert.

Az első győri könyvkereskedők közül *Hennicke Rezsőről* tudunk bővebbet. A Soproni Seyring féle könyvkereskedés tulajdonosaként, 1860. április 24-én adta be kérvényét az iránt, hogy Győrött könyvkereskedést nyithasson. A boltot, Schwaiger utódaként 1860. december 1-jén nyitotta meg. Amint *Kováts Katalin* (1981)

találónan megállapította: „Ügyes kereskedői érzéssel, rendkívül jól választotta meg az üzleteliséget. A város centrumában, a Széchenyi-téren, a Bencések székházában. Közel volt a városháza, az Osztrák-magyar Bank épülete, a megyeháza, és egy-két iskola is.”

Hennicke idejében az olvasóközönség zöme még német volt. Ennek ellenére a magyar nyelvű könyvek sem hiányoztak polcairól. Szakmai elismerését jelzi, hogy 1875-ben az Osztrák-Magyar Könyvkereskedők Egyletének jegyzőjévé választották. Könyvkiadóként is működött. Nála jelentek meg *Farkas Miska* cigányprimás szerzeményei. Könyvkiadói tevékenységét közvetve Szinnyei is érinti, *Remete József* költő, ügyvéd Vergilius fordításának kiadás-történetével kapcsolatban: „Virgil Aeneisének fordítását még fiatalon 1841-ben kezdé és 1859 végén fejezte be; meghalt a nélkül, hogy megérte volna műve kiadását. Barátjára Horváth Károlyra bízta ezt. Megható a levél, melyben a halálát érző intézkedik műve felől. »A kór, ugymond, Aeneisem szüleménye, úgy elfogott, hogy tudómre adva magát, nem sokára sirba viend. De épen e körülmény okozza, hogy hozzád fordulok; ha már veszttem okozza az Aeneis, szeretnék miatta örömet is élvezni. E

végezt akarlak én téged valamire kérni. S ez nem kevesebb, mint hogy szerezz nekem kiadót, vagy add ki magad». Barátja teljesíté kérelmét. Hennicke győri könyvvarusban kiadóra talált, de a fordító örömelevezetét meghiusítá a halál.” A mű 1863-ban jelent meg.

Hennicke nevéhez olyan alkotások kiadása fűződik, mint pl. a *Limbay Elemér*-féle Magyar Daltár, és soproni tevékenységét is figyelembe véve, még félszáz más kiadvány. Lényegében az első professzionális győri könyvkiadót tisztelhetjük személyében. Mindezek mellett könyvkölcsönzéssel is foglalkozott. 1886 tavaszán hunyt el. Könyvkiadóként, és kereskedőként is szerencseje volt: Győrött ebben az időben már több nyomda közül választhatott.

Fia, *Hennicke Béla* nem folytatta atyja mesterségét, orvosnak tanult. Így az üzletet *Rainer Miksa* vette át, aki korábban segédként, majd üzletvezetőként működött a kereskedésben. 1892 decemberében Rainer átvette az üzletet. A könyvesbolt gyakori látogatója volt *Gárdonyi Géza*, *Benedek Vince* evangélikus tanító társaságában. 1904-ben özv. Rainernétől Wolf Gyula vásárolta meg a vállalkozást.

Wolf Gyula széleskörű könyvkereskedelmi tapasztalattal rendelkezett, könyvelői múltja

szintén hozzájárult a virágzó üzletmenethez. Könyvesboltja rövidesen a város „kulturális fellelegvára” lett.

A Wolf Könyvesbolt legnagyobb vásárlói a helybeli tanintézetek, a Szent Benedek-rendi könyvtár, a városi közkönyvtár, a pannonhalmi főmonostori könyvtár, a vidéki kaszinók, olvasóegyesületek könyvtárai voltak. 1912-13-ban Révész Ernő szerkesztésében Irodalom címmel havonta megjelenő propagandalapot adott ki.

Intenzíven foglalkozott zeneművekkel, a győri zenei élet aktív szervezője, résztvevője volt. A zeneegylet hangverseny-jegyeit jutalék nélkül terjesztette. Tevékenységének elismerésül a Győri Ének- és Zeneegylet 1919-ben választmányi taggá választotta. Az üzlet népszerűségét jelzi, hogy „valóságos kaszinóként” működött. Napi vendég volt Lovas Elemér, Boros Alán, Laky Vilmos, Strasser Sándor, Lenner Emil, Petz Lajos.

A kölcsönkönyvtár 1905-ben megszűnt, anyagának jó része a háború alatt katonáknak, kórházaknak jutott adományként. Wolf Gyula az irodalom-propaganda terén is jeleskedett, könyvüzletének kirakata méltán keltett elismerést. 1935-ben Rachmanowa orosz írónőt mutatta be a Royal-szálló gobelintermében. 1938-ban ifjabb Wolf Gyula vette át az üzlet vezetését.

A két világháború közötti időszak jellegzetes könyvkereskedése volt a Király u. 10. szám alatti Szilágyi-antikvárium. *Borsos Miklós* visszaemlékezése kiválóan érzékelteti, hogy a tulajdonos személyisége mennyire meghatározta a könyvesbolt miliőjét, a vásárlókkal, érdeklődőkkel való kapcsolattartás milyen érdekes kombinációja lehetett a személyes, a baráti és az üzleti kontaktusnak.

„*Szilágyi Sándor* könyvkereskedő világoszőke, hosszú hajú, kék szemű ember volt. Könnyelmű, bohém, és nem üzletember a megszokott értelemben. Sétált, kávéházban ült fényes nappal, utazgatott, csak éppen a boltban nem ült. Felesége, szürke, kissé formátlan alakú asszony, szemhéja mindig kissé duzzadt volt az árpától vagy a sírástól, haja kócos. Ő vezette a boltot, mert bizony Szilágyi néha hosszú időre eltűnt. Bizonyára nem zárandokolni ment, mint Tolsztoj Leo gróf, ha ki akart bújni gazdagsága bőréből. De Szilágyi is visszatért, akárcsak a híres orosz gróf. Olyankor ott lebzelt a boltjában, s elő-előrántott egy-egy könyvet, mondván: - Miklóska, ezt olvassa, ez magának való. Vigye haza.

Vittem. Apának is csak ajánlgatta a népszerű természettudományos könyveket, apám möhön vette, olvasta. Soha rossz, de még gyöngé

könyvet sem ajánlott. Iskolából való kifutásom napján éppen Szilágyi volt bent a boltban, jobban mondva, ő is. Majdnem természetesnek tartotta, hogy november utolsó napjaiban egy hatodik gimnazista eladja délelőtt az összes könyvét. – Na elég volt Miklóska? – kérde cinkosan nevetve kék szemével. – Jól teszi, nem magának való a magolás. Majd adok én magának olyan könyveket, amikből többet tanul, mint ott. Nézze, mindjárt itt is van. – S kezembe nyomott néhány könyvet.”

Szilágyi Sándor a könyvüzlet mellett lapkiadással is foglalkozott, 1919 januárjától a 13 számot megért „Győri Élet” irodalmi, művészeti, és politikai heti szemlét jelentette meg, *Polgár Rezso* és *Kárpáti Endre* szerkesztésében.

A *Streibig*, majd *Sauervein* nyomda jogutódainak sorsa a következőképp alakult. Az új tulajdonos, *Fischer István* főként papír és írószer kereskedéséről volt ismert. Nagyratörő elképzeléseinek 1891-ben bekövetkezett halála szabott gátat, utódai a „bevált iparághoz” ragaszkodtak, így a nyomdát *Nitsmann József* vette meg. Ő is papír- és írószer kereskedő volt, ezen tevékenységét a Baross u. 5. szám alatti telephelyén folytatta, a nyomda pedig a Deák Ferenc u. 6. szám alatti ház udvarának földszinti épületében kapott

helyet. A tulajdonos sokat adott a minőségi munkára, kiváló, igényes szakembereket alkalmazott.

A Nitsmann keze alól kikerülő első művek között találhatjuk *Mohl Adolf* és *Balics Lajos* könyvét, a „Lövvő történetét”. Több éven keresztül nála nyomtatták a Kereskedelmi és Iparkamara éves jelentéseit. Amúgy nem túlzottan izgalmas félszáz kiadványa közül kiemelkedik Pitroff Pál három műve: „Arany János és a harmónia”, „Az esztétika módszertanáról” és természetesen „A győri sajtó története 1728-1850”.

A nyomdát 1931 szeptemberében *Pósa Tamás* nyomdászmester vásárolta meg. A Szentháromság u. 35. szám alatt folytatta a termelést, két évvel később a Jókai utcába, majd az Árpád u. 39. szám alá költöztek. Fő megrendelői az Ácsi Cukorgyár, a Kőszegi Posztógyár, a Szombathegyi Pamut- és Kenderfonó, a Leibning-féle textilgyár, az Esterházy-nagybirtok gazdasági hivatala voltak. 1944. július 2-án bombatalálat érte a nyomdát. 1945 után Pósának el kellett hagynia szakmáját, és csak könyvkötéssel foglalkozhatott.

Sauerveinék első konkurense a Gross nyomda volt. Az alapító édesapja, *Gross Ármin* 1850-ben a Híd u. 10. szám alatt papír, írószer és könyvkereskedést nyitott. A *Fias István* emléke-

iben „könyvszagú, sötét boltként” megőrzött üzletben kötelezte el magát a „könyves szakma” mellett a két fiú: Gusztáv és Hermann. Atyjuk elszegényedett, de a két tehetséges utód, valószínűleg egy közelebbről nem ismert befektető jóvoltából, helyreállította a család tekintélyét.

Hermann a Deák utcában nyitott könyvkereskedést, Gusztáv pedig 1866-ban, a Gyár u. 19. szám alatti magasföldszintes épületben indította be nyomdáját. Valószínűleg a későbbi években szerezte vissza édesapjuk kényszerűségből eladott üzlethelyiségét, ahol neves antikváriumot és kölcsönzöt működtetett.

Gross Gusztáv számára a munka „több volt mint ipar”. Amint *Kováts Katalin* (1999) megállapította, kiadványaival elsősorban az „olvasás gyönyörűségét” szolgálta. Ebben valószínűleg jó partnere volt Hermann, hiszen ha jogilag nem is, de ténylegesen, és sokszor elnevezésében is, igazi családi vállalkozást folytattak.

Fő megrendelőjük a városháza volt, számtalan blankettát, nyomtatványt készítettek a hivatali ügyvitel számára. Azonban a szépirodalom volt az „igazi szerelem”, legalábbis a „békeidőkben”. Útjára bocsátották „Gross magyar ifjúsági könyvtárát”, majd *Ferenczy József* szerkesztésében az „Egyetemes Könyvtár” sorozatot. Itt jelentették meg Berzsenyi, Csokonai, Katona, Kis-

faludy, Kölcsey, Reviczky, Zrínyi költeményeit, Calderon, Heine, Ibsen, Goethe és mások alkotásait, mintegy 130 kötetben. A műveket olcsóbb, papírkötésű, és igényesebb selyemkötésű változatban adták ki.

Gross Gusztáv 1914. október 19-én elhunyt, a vállalkozást fiai vették át. Az üzletvezetést a szedőnek tanult Dávid végezte, a gépmester Benjámin pedig az üzem zökkenőmentes működéséért felelt. Az antiszemita jelenségek hatására a vállalkozást Hungária nyomdának nevezték el, ám ez sem volt képes megállítani a hanyatlást. Működésük folyamatosan ellehetetlenült, végül 1944-ben a vállalkozást bezáratták, a neves nyomdászcsaládot pedig deportálták. Koncentrációs táborban haltak meg.

Amíg 1840-ben özvegy *Streibig Lipótné* hadakozott a magyaróvári Czéh nyomda ellen, győri naptárunk állítólagos utánnyomására hivatkozva, alig harminc évvel később, a Streibig-jogutód *Sauervein Géza* már második konkurenciája megjelenéseként élhette meg a Czéh-család terjeszkedését. *Czéh Sándor* győri nyomdájáról keveset tudunk. Főként tudományos és szakkönyveket nyomtatott. Pénzügyi és jogi könyvek mellett megtalálhatjuk Szerényi Endre „A női emancipáció” c. írását 1872-ből, vagy Brankovics

György „Levelek a polgári házasságról” c. röpiratát, az indulás évéből, 1869-ből.

Czéh Sándor halála után egy ideig özvegye vitte a vállalkozást, majd *Surányi János*, a nyomda üzletvezetője vásárolta meg az üzemet. Surányi a Függetlenségi Párt elkötelezettje volt, a nyomdászat mellett lapkiadással is foglalkozott. A nyomda 1914-ig viselte nevét. Surányi nem sok könyvet adott ki, akadt köztük közigazgatási, családtörténeti, pedagógiai szakkönyv, továbbá címjegyzékek.

Győr negyedik nyomdájának, a „Pannóniának” létrehozása a szakirodalom szerint Galántai (Gaár) Iván nevéhez fűződik. Valójában a nyomda már 1885 körüli időponttól létezett, Gaár először társsal, majd egyedül lehetett a nyomda bérője, s azt csak 1888-ban szerezhette meg. A nyomda története lényegében a sűrű tulajdonosváltozások krónikája. Gaár 1889. április 7-től megszűnéséig, 1889. szeptember 19-ig a Hazánk felelős szerkesztője és nyomdásza volt.

Gaár 1891-ben társult Haar Vilmossal, majd rövidesen kilépett az üzletből. Haar mellé Raab Béla lépett be a vállalkozásba, majd Haar távozott. További személycserét követően, 1918 körül Raab egyedüli tulajdonos lett, s rövidesen eladta a nyomdát a Reggel című lapnak.

Polgár Bertalan győri papírkereskedő nyomdája vélhetően 1887 december végétől működött, mint „Polgár és Cziráky” nyomda. Egy hónappal később már egyedüli tulajdonos. 1888-ban kapott „könyvnyomdaipar üzésére jogosító” igazolványt. Üzeme a Megyeház u. 8. sz. alatt volt. Nyilvánvalóan keresztény lelkeségű kiadványokat nyomtatott, így valószínűleg nem véletlen, hogy 1894-ben a győri püspökség, pénzügyi alapjából, a „Győregyházmegyei Alap”-ból tőle vásárolta meg a nyomdát, amelyet a Káptalándomb 18. szám alá (ma Gutenberg tér 2.) költöztetett.

A jól felszerelt üzem megszerzésének célját egy korabeli szabályzat a következők szerint határozta meg: „a katolikus irodalom fejlesztésére, a lehetőség szerint még kedvezményes áron is, valamint a katolikus ügyek előmozdítására és védelmére szolgáljon, s ezért, ha a viszonyok úgy kívánják, lapot is ad ki”.

A nyomda első főigazgatói *Ragats Rezső*, majd *Wágner Mihály* prépost-kanonokok voltak. A nyomda főként egyházi jellegű tudományos és irodalmi műveket, iskolai értesítőket, és egyházi jellegű nyomtatványokat állított elő, emellett megrendelésre is dolgozott. Hirdetése szerint vállalkozott: „művek, folyóiratok, hírlapok, vonalzatok, gazdasági nyomtatványok, egyházi,

községi és egyéb hivatalos nyomtatványok, körlevelek, levélfejek, számlák, falragaszok, báli meghívók, tánczrendek, palaczkfeliratok, naptárak, névjegyek, gyászlapok és egyéb nyomdai szakba vágó nyomtatványok” készítésére.

Egy 1915-ös számlája fejlécén „Győregyházmegye Könyvsajtójának, Könyvkötő Vállalatának, Egyházi nyomtatványok raktárának” nevezi magát, emellett „A Szent Család Képes Népnaptára”, a „Kalender der hl. Familie”, a „Kalendar Svete Familije” és a Dunántúli Hírlap kiadóhivatalának. Az általa kinyomtatott számos sajtótermék közül feltétlenül kiemelést érdemel a Dunántúli Hírlap, amelynek nyomdája és kiadója volt, s amelyet vélhetően a nyomdával együtt, Polgár Bertalantól szerzett meg.

Több mint fél évszázados működése során kinyomtatott nagyszámú kiadványa között már az első években olyanokat találunk, mint Karácson Imre Szent Imre életrajzát 1894-ből, Giesswein Sándor „A katolikus egyház társadalmi missziója” című munkáját 1896-ból, vagy Felber János „A győri magyar Ispita története” című könyvét 1899-ből. Világi tudományos műveket, iskolai értesítőket, és elvétele, szépirodalmi műveket is nyomtattak.

1950-ben államosították, rövid ideig „Államosított Győregyházmegyei Alap nyomda” né-

ven működött, később az ingatlannal együtt állami tulajdonba, és a Győri Nyomda kezelésébe került.

A győri nyomdászat első két évszázadáról tehát elmondhatjuk, hogy az első 123 évben a Streibig nyomdászcsalád „egyeduralma” érvényesült. Ezt a vonalat folytatta a Sauervein dinasztia, őket Fischer István, majd Nitsmann József, végül Pósa Tamás követte.

A második nyomdászvállalkozás Gross Gusztávé volt, őt fiai követték.

A harmadik nyomdaüzemet Czéh Sándor Győrbe telepedésével a magyaróvári neves nyomdász dinasztia terjeszkedése hozta létre. Őt Surányi János követte.

A negyedik vonalat az ismeretlen alapítású Pannonia nyomda képviselte, amelyből már hiányzott a családi vállalkozások összetartó ereje, hányatott sorsú, igazi „kereskedelmi” vállalkozásnak tekinthető.

Az ötödiknek, a Polgár nyomdának az egyházi kézbe kerülése érdekes eszmefuttatásra ad lehetőséget. A vizsgált időszak első és utolsó nyomdája egyaránt a püspökség érdekeltségében működött. Streibiget az akkori püspök, a kor szokásainak megfelelően meghívta, és városunkba telepítette. Közel százhetven évvel később, a hasonló célt már vásárlással oldották meg.

Szintén figyelemre méltó, hogy az első időkre a dinasztikus „nyomdabirtoklás” jellemző. Később a vállalkozások megvásárlása lett a tulajdonosváltások jogcíme. Ez is mutatja, hogy a nyomdászat mint szolgáltatás iránti igény folyamatosan növekedett. A „rég” nyomdák hagyományt teremtettek. A századfordulót követően új nevek tűntek fel: Heckenast, Merkur, Győri Újság, Merkantil nyomdák, a Győri Hírlap nyomdavállalat, a Modern Nyomda, a Széchenyi, a Baross, és még sorolhatnánk. Erősödött a konkurenciaharc, megjelent a szakmai szerveződés. A nyomtatott betű ekkortól már nem kuriózum, hanem a mindennapok természetes része.

Országos Széchenyi Könyvtár

Révai Miklós latin nyelvű verseskötetéből

CALENDARIUM
J A U R I N E N S E
TITULARE
ET
HISTORICUM,
AD ANNUM
JESU CHRISTI
M. DCC. LVI.

Qui Bissextilis est, Dierum 366.

Annecitur huic

STEPHANI BRODERICI
HISTORIA CLADIS MOHACZIANÆ

Sub Ludovico II. Hung. Regi.

Item positiones Astrologice ad Elevatio-
nem Poli 47. Grad. 58. m. ordinariam, singulari
Industria exacte, de Eclipsibus item & diversis
Cæli ac temporum vicissitudinibus.

Juxta atque omnium per Hung. & Transylvan.
Postarum cursus ac stationes, Tabulæ item quædam A-
ritmetice politico & civili statui omnino utiles.

ADDITA APPENDICE.

Quæ dediti Ecclesiasticis, ac Sæcularibus Reg. Hung.
dignitatibus, politicis simul & judicialis discaltriis.

HONORUM TITULI

Justo Ordine consignati sunt.

Cum Privilegio Sacrae Cæsaris, Regique Majestatis.

J A U R I N I, Typis Gregorii J. Streibig, Episc. Typ.

OCTOBER habet Dies XXXI.

FESTA SANCTORUM.	Cur. sus	Ort. h.m.	Occ. h.m.	Planetar. & varis in singulos dies observationes.
---------------------	-------------	--------------	--------------	---

1 Remigii Episc.	18	6-18	5-42	h.4.m. 33. a. mer.
2 Eleutherii Mart.	19	6-19	5-41	♂ ♀ ☐ ♀ ventosum,

♂ Accesserunt ad Esu. Pharisei. Matth. 22.

3 C.6. fol. 88. Ros.	21	6-21	5-39	♂ ♀ m. Δ ♀ serenum
4 Francisci Seraph.	22	6-22	5-37	Δ ♀ ♀ nebulosum,
5 Placidi	23	6-23	5-36	Δ ♂ Δ temperatum
6 Brunonis Conf.	24	6-24	5-34	♂ Ad tempest. propens.
7 Marci Papae	25	6-25	5-32	♂ ♀ serenum Tempus,
8 Birgitta Vid.	26	6-26	5-30	♂ h.7.m. 55. a. mer.
9 Dionysii Mart.	27	6-27	5-28	☐ ♀ ♀ ventosum,

♂ Ascendens Iesus in Naviculam. Matth. 9.

10 C.7. Franc. Berg.	28	6-28	5-26	♂ ♀ subfrigidum,
11 Nicassii Episc.	29	6-29	5-25	♂ ♀ i. C. ferat. tem-
12 Maximiliani	30	6-30	5-23	Δ ♀ ☐ ♀ peratum,
13 Co. omami	31	6-31	5-21	♂ ♀ c. Δ serenum.
14 Calisti Pap. M.	1	6-40	5-20	Δ ♀ ♀ temperatum
15 Theresiae Virg.	2	6-42	5-18	Δ ♂ Δ ♀ continuat.
16 Galli Abbat.	3	6-41	5-16	♂ h.8.m. 48. a. mer.

♂ Simile factum est Regnum Caelorum. Matth. 22

17 C.8. Hedwigis	4	6-45	5-15	♂ ♀ ☐ ♂ Aura fri-
18 Lucae Evangel.	5	6-47	5-13	♂ ♀ ☐ ♀ frigida,
19 Petri de Alcant.	6	6-49	5-11	♂ ♀ i. ♀ Tempus
20 Wendelini	7	6-50	5-10	♂ ♀ ♂ serenum,
21 Ursulae Virg.	8	6-52	5-8	♂ ♀ i. Δ ♀ ♂ ☐
22 Cordulae Virg.	9	6-54	5-6	☐ ♀ Alpet. Nov.
23 Severini E.M.	10	6-55	5-5	♂ h.7.m. 54. p. mer.

♂ Erat quidam Regulus. Joann. 4.

24 C.9. Procli E.M.	11	6-57	5-3	♂ ♀ ♀ serenum
25 Angeli de Porr.	12	6-59	5-1	♂ ♀ i. continuat.
26 Demetrii M.	13	7-0	5-0	♂ ♀ ☐ ♀ serenum,
27 Sabinae Mart. †	14	7-2	4-58	♂ ♀ p. continuat.
28 *Simon, & Iudas	15	7-4	4-56	♂ ♀ p. ♀ ♂ ♀

Magyar Könyvtár
227104
GYÖR

RESSEXTILIS ADEST ANNVS.

SEX QVOQUE MENSES

LECTORI VT FAVEANT PROSPERITATE SVA,

INSTANTER VOVEO, SVPER IFA VOTA SECVNDENT!

CVIVIS PERPETVENT ADSVA VOTA DES!

NB. Festa Fori, quibus in Calendario hoc Astro-
nomico praefigitur hoc * Signum rubro colore,
ea sunt, quae per Breve Apostolicum Anno
1754. dñe 6. Ianuar. emanatum, quoad
Serviles labores dispensantur: iuxta teno-
rem Edicti Excellentiss. Illustriss. ac Reve-
rendiss. D. D. Episcopi Jaurinensis,

Ajánlás az 1756-os kalendáriumból

EXCELLENTISSIMO,
A C
ILLUSTRISSIMO DOMINO DOMINO
COMITI
LEOPOLDO
DE
NÁDASD

Perpetuo terræ Fogorasz, Arcis & Dominiorum Felső-Lendva Hereditario

DOMINO,
Comitatûs Comaromiensis Supremo
ac Perpetuo Comiti S.C.R.M. Actuali
Intimo Consiliario,

Ac per Regnum Hungariæ Aulæ Cancellario, nec non Agazonum Regalium
Magistro,

Ac toti Eccelsæ Cancellariæ Hungarico-Aulicæ,

GREGORIUS J. STREIBIG, Typogr. Jaurin,
Submissa Veneratione

D. D. D.

Ajánlás az 1756-os kalendáriumból

MANUALE CHIRURGICUM *Avagy* CHIRURGIAI UTI-TÁRS

Mellyben
Az egész Anatomia, Égi Jegyeknek
ereje, a' testi tagokon külsőképen történ-
hető nyavalyák és eseteknek

Az
Seb kötés, ér-vágás, vagy akár minémű Chi-
rurgiai foglalatosság által teendő

ORVOSLÁSA

Ezen kívül
A' Flastrom' és Ungventumoknak ké-
szítése, rövid kérdések által magyaráztatott és
most elsőben magyar nyelven
ki-borsáttartott

MISKÓLTZY FERENTZ
GYÖRI Chirurgus által.

Nyomtat. Győrben, Streibig János Gergely Priv
Királyi, és Püspöki Könyv-Nyomt. által 1742dik Ésfat.

Az első magyar sebészeti tankönyv – Győrből

SPECULUM
JAURINENSIS
ECCLESIAE,

REPRÆSENTANS

TUM IPSAM

CATHEDRALEM ECCLESIAM,

TUM

EPISCOPOS.

QUI A TEMPORE

DIVI STEPHANI

PROTO-REGIS

EIDEM PRÆFUERUNT,

USQUE AD

EXCELLENTISSIMUM DOMINUM DOMINUM COMITEM

FRANCISCUM ZICHY

DE

VÁSONKÓ

PERPETUUM IN HOMONNA,

DEI & APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA

EPISCOPUM JAURINENSEM,

COMITATUS NOMINIS EJUSDEM SUPREMUM

AC

PERPETUUM COMITEM,

S.C.R.M. CONSILIARIUM ACTUALEM INTIMUM, &c.

MODO FELICITER GUBERNANTEM.

Opus posthumum

ILLUSTRISSIMI, & REVERENDISSIMI DOMINI

LAURENTII KAROLYI

EPISCOPI SCARDONENSIS, & VENERABILIS CAPITULI

CATHEDRALIS ECCLESIAE JAURINENSIS

PRÆPOSITI MAJORIS.

JAURINI, Typis Greg. rii Joannis Streibig, Privil. Reg. & Episc. Typogr. Anno 1747.

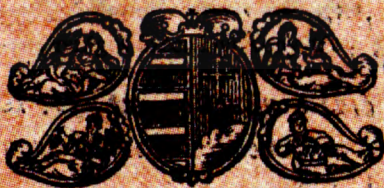
AJTATOS
FOHÁSZKODÁS,

AZ
JÓ HIR, NÉV BŐTSÜLETNEK
PÁRTFOGÓ

PATRONUSSAHOZ

B. HOMODE
LASZLÓ S. FERENCZ

BUZGÓSÁGÁTÚL
SZENTELTETT.

GYŐRBEN,
Nyomt: Streibig Gergely János által, 1759.

Amade László fohásza, 1759-ből

THRENUS INCLYTI COMITATUS ALBENSIS.

As-as:
A TEKÉNTETES NEMES FEHÉR VÁRMEGYÉ-
NEK KESERVES SIRÁSSA AZ É HALOTTYÁN.

Melly:
A MÉLTÓSÁGOS GALANTHAI GROFF
ESZTERHÁZI GYÖRGY
UR É EXCELLENTIAJA.

ezekő Váranak örökös Ura, Császár, és Koronás Királyunk É Felsége Titkos
és Belső Tanácsa, Komor-viyika, Főlsége-Királyi Hely-Tartó Tanácsának egyik
Fő-Tagja, Magyar Odzági Királyi Ajtósoknak Mestere, Tekéntetes
Nemes Fehér Vármegyének Fő-Ispánnya.

Kinek-is;

legén Országban lévő Bóldog el-nyugovásja után, a Tekéntetes Nemes Fehér Vár-
megye előtt nagy solemnitással tartatott somori exequiain elő nyelvel prédikált:

ő fő tisztelendő és Tekéntetes JEREBICZI STEHENICS
JÁNOS, Ildai Bóldog-Afízlony APÁTURA, Tekéntetes Nemes Győri
Káptalannak érdemes Kánonokja, és ugyan azon Tekéntetes Nemes
Káptalan Gondviselése alatt lévő Nagy Bóldog-Afízlony Tisz-
telőségére építetett Seminariumnak Praefectusa.

izabad Nemes Királyi Székes Fejérvárott lévő Tisztelendő
PP. Franciscánusok Templomában.

M. D. CC. XXXIV-dik Előztendőben, Kis-Afízlony havának 25-dik napján.

Nyomtatn, GYÖRBE-N, Sereibig Antal Jósef, Fejvél Királyi és Pálpéhi
Könyv-Nyomtató által.

A legrégebb győri magyar nyelvű nyomtatvány, 1734-ből

HÁZI ÉS UTI
ÚJ ÉS Ó
KALENDARIOM

Krisztus Urunk' Születése után

1790-dik

ESZTENDŐRE,

Melly 365. napokból álló

KÖZÖNSÉGES ESZTENDŐ

A' Polusnak 48 gradusig való magassá-
ga szerint, Magyar Országra, Erdélyre, és
régi szerint az 8 szomszédos Ter-
ományokra alkalmazott

STANISLAUS DUBRANOWSKI

Mathematicus által

Hozzája adattak a' kegyes Olvasóknak
kedvéért ebben az esztendőben is való

Hadi történetek, és az Aranyoknak
a' mostani rendelkezés szerint
való új Táblája.

A' régi Lörsei formára.

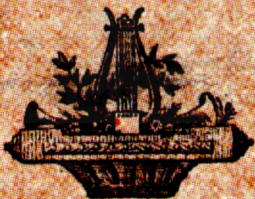
Nyomtattatott Győrben, Streibiz Jó sef
priv. Könyv-nyomató által.

Kalendárium az 1790-es esztendőre

IOANNIS NICOLAI RÉVAI
CLERICI REGVLARIS SCHOLARVM PIARVM
PROVINCIAE HVNGARICAE

L A T I N A.

EDITA
A M I C O R V M
HORTATV ET SVMTIBVS.

I A V R I N I
TYPIS IOSI PHI STREIBIG.

1792.

Révai Miklós latin verseskötete

SOKFÉLE.

ÍRÁ'S FOLYÓSZERZŐ,

SÁNDOR ISTVÁN

ÖTÖDIK DARAB.

GYÖRÖTT
STREIBIG JÓSEF BETÖIVEL.

1798.

Sándor István periodikus kiadványának ötödik kötete

EGY KÜLFÖLDÖN ÚTAZÓ
MAGYARNAK
JÓBARÁTJÁHOZ KÜLDETETT
L E V E L E I.

GYÖRÖTT
STREIBIG JÓSEF BETŐIVEL

1793.

Sándor István európai utazásáról készült feljegyzései

M A G Y A R
KÖNYVESHÁZ,

AVAGY
A M A G Y A R
KÖNYVEKNEK

KINYOMTATÁSOK IDEJE SZERÉNT
VALÓ RÖVID EMLÍTÉSEK.

ÍRÁ
SÁNDOR ISTVÁN.

G Y Ö R Ö T T
STREIBIG JÓSEF BETÖIVEL.

1803.

Az első hazai bibliográfia – Győrből

HALOTTI BESZÉD

MELLYET

ELSŐ FERENCZ

APOSTOLI MAGYAR KIRÁLY

Ő FELSÉGE

GYÁSZ - INNEPÉN

A' N. GYŐRI EVANGELICA A. V. GYÜLEKEZET

SZENT-EGYHÁZÁBAN

1835. BÖJT-MÁS HAVA 25. NAPJÁN

MINDEN RENDŰ 'S MÉLTÓSÁGŰ KENYES

HALGATÓSÁG ELŐTT

TARTOTT

HAUBNER MÁTÉ,

A' FENNT NEVEZETT GYÜLEKEZET

LELKI PÁSZTORJA.

GYŐR,

STARIBIG LEOPOLD' BETŰVEL.

Százegy évvel az első győri magyar nyelvű halotti beszéd után...

THALIA

EREDETI

SZÍN-MŰVEK GYŰJTEMÉNYE.

KOVÁCS PÁL

ÁLTAL

3245.

HARMADIK KÖTET.

GYÖRÖTT 1837,

STRIBIG LIPOLD' KÖNYVNYOMTATÓ INTÉZETÉBEN.

Kovács Pál színművei 1837-ből

ÉGI LANT.

A TANULÓ-IFJUSÁG
EGYHÁZI HASZNÁLATÁRA

KIADTA

FOJTÉNYI FER. JÁN.

PANNONMÉGYI BENCZÉS.

Keszthelyi

Negyedik kiadás

GYÖRÖTT.

SAUERVEIN GÉZA KÖNYVNYOMDAIAR.

1832.

A Sauerwein-nyomda egyik munkája az első évekből

ZENDÜLÉS A POKOLBAN.

LÁTVÁNYOS BOHÓSÁG, HÁROM FELVONÁSBAN.

IRTA

GÁRDONYI GÉZA.

Gárdonyi Géza

Kötai Albo

GYŐR, 1887.

ÖZV. SAUERVEIN GÉZÁNÉ KÖNYVNYOMDÁJA.

Gárdonyi háromfelvonásos bohózata

MAGYAR DALTÁR.

A MAGYAR NÉP DALAINAK

EGYETEMES

GYŰJTEMÉNYE

DALLAM SZERINTI RENDBEN.

GYŰJTI ÉS SZERKESZTI

LIMBAY ELEMÉR.

I. KÖTET.

MÁSODIK JAVITOTT ÉS BŐVÍTETT KIADÁS.

GYÖR.

győri napló

GYÖR.

KIADJA HENNICKÉ REZSŐ.

1886.

A nevezetes „Magyar Daltár” – a könyvkereskedő kiadásában

56
IDEGEN KATONASÁG
MAGYARORSZÁGON

I. FERDINÁND URALKODÁSA ALATT

1540—1564-IG.

IRTA

KATÓ SÁNDOR.

GYŐR,
NITSMANN JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJA
1908.

Szakkönyv a Nitsmann-nyomdából

A GYÖR-SZIGETI TŰZOLTÓ-EGYLET KIMUTATÁSA

ALAKULÁSÁTÓL, 1886 VÉGEIG.

Islen díszeségére,
telebarátunk védelmére!

GYÖR-SZIGET, 1887.

A Gross-nyomda egyik munkája 1887-ből

DR. KOVÁCS PÁL
ÉLETE ÉS MŰKÖDÉSE.

IRTA

DR. KOLTAI VIRGIL.

ÁRA 1 frt.

~~GYŐR VÁROSI KÖNYVTÁR~~

~~Beosztási szám 637/934-25.~~

~~Könyvtári szám 12145.~~

GYŐRŐTT,
NYOM. GROSS GUSZTÁV- ÉS TÁRSÁNÁL.
1889.

A neves polihisztor életrajza

EMLEKIRAT.

AZ ÉPÍTENDŐ

BISINGER-féle AGG-MENHÁZ KÖZEGÉSZSÉGÜGYI BERENDEZÉSE ÉRDEKÉBEN

TEKINTETES NAGY PÁL UR,

GYÖR SZ. KIR. VÁROS POLGÁRMESTERE

MINT A BISINGER-ALAPITVÁNYT KEZELŐ BIZOTTSÁG ELNÖKÉHEZ

BENYUJTOTTA

Dr. PETZ LAJOS,

GYÖR SZAB. KIR. VÁROS TISZTI ALORVOSA.

Dr. Petz Lajos

GYÖR VÁROSI KÖZEGÉSZSÉGÜGYI
bizottsági jegyző 9/3/1914
5086

GYÖR, 1883.

NYOMATOTT CZÉH SÁNDOR ÖZVEGYÉNél.

Dr. Petz Lajos beadványa 1883-ból

A GYŐRI SZINHÁZ
ÚJÉVI
ZSEBKÖNYVE.

KIADTA
CZÁKÓ ENDRE

SÚGÓ.

GYŐRVÁROSI KÖZÖNYVT

Demokrata napló

GYŐR, 1869.

NYOMATOTT CZÉH SÁNDORNÁL.

Amikor a sugó egyúttal könyvkiadó

Száz novella.

Jeta

Gárdonyi Géza.

*Ért. Pál
ajkai.*

I. füzet.

5/92
69

GYÖR.

GAÁR IVÁN, A PANNONIA-KÖNYVTOMDA BÉRLŐJE.

1888.

Gárdonyi száz novellája a Gaár-nyomdából

SZÁVAY GYULA

JUCZIKÁTÓL A LOBOGÓIG

ÚJABB VERSEK

PANNÓNIA KÖNYVNYOMDA, GYŐR.

Szávay verseskötete a Pannónia-nyomdából

A
GYŐRI KÁRMELITA-RENDHÁZ
KÉTSZÁZÉVES
TÖRTÉNETE.

— AZ EGYHÁZI HATÓSÁG ENGEDÉLYÉVEL —

GYŐR
GYŐREGYHÁZMEGYEI NYOMDAJA
1897.

A Győregyházmegyei Alap Nyomda munkája, 1897-ből

286

GYÖR

A GYÖRI
NEMZETI RAJZISKOLA

TÖRTÉNETE.

IRTA
RUBY MIROSLÁV
györi főreáliskolai tanár.

GYÖR, 1894.

NYOMATOTT GROSSE TESTVÉREKNÉL.

Ruby Miroszláv iskolatörténete

**A KATHOLIKUS EGYHÁZ
TÁRSADALMI MISSIÓJA.**

IRTA
S A BUDAPESTI KATH. KÖRBEN 1896. ÉVI MÁRCZ. 20-ÁN
FELOLVASTA

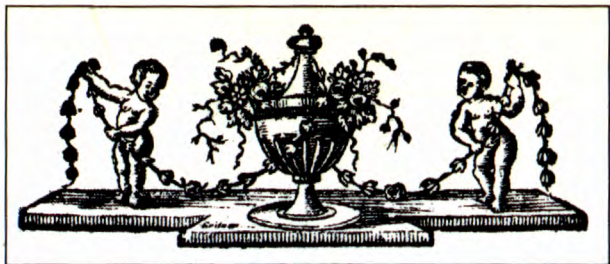
DR. GIESSWEIN SÁNDOR.

GYÓR, 1896.

Győregyházmegye nyomdája.

A Győregyházmegyei Alap Nyomda munkája, 1896-ból

Díszítőelem 1798-ból

Díszítőelem 1889-ből

Díszítőelem 1742-ből

Országos Széchényi Könyvtár

Diszítőelem 1887-ből

Irodalom:

Borsos Miklós: Visszanéztem félutamból.

Bp. Szépirodalmi, 1975. p. 110.

Csatkai Endre: Adatok a győri könyv történetéhez

= Arrabona, 4. Győr, 1962. p. 123-127.

Cserhádi Emma: A Győregyházmegyei Alap
Nyomda működése és bibliográfiája. (Kézirat)

Győr, 1997. 137 p.

Federmayer István: Révai Miklós élete és munkássága.

Győr, Révai Miklós Gimnázium, 2000. 203 p.

Fias István: Emlékezés Győr nyomdáira.

Győr, Széchenyi Ny., 1989. 135 p.

Fitz József: A magyar nyomdászat, könyvkiadás és
könyvkereskedelem története a mohácsi vész előtt.

Bp., Akad. K., 1959. 258 p.

Győri életrajzi lexikon. Szerk.: Grábics Frigyes,

Horváth Sándor Domonkos, Kucska Ferenc.

Győr Városi Könyvtár, 1999. 529 p.

Győr-Moson-Sopron Megye időszaki sajtójának
bibliográfiája. (1779-1995). Szerk. Horváth József.

Győr, Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, 2000. 912 p.

Horváth József: Adalékok a Streibig nyomda történetéhez.

= A Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár Jubileumi

Évkönyve. 1898-1998.

Győr, KKMK, 1998. p. 185-217.

Horváth József: Calendarium Jauriense... 1728.
= Kisalföldi Könyvtáros, 1997. 1-2. sz. p. 63-69.

Jenei Ferenc: Kazinczy Sallustius-fordítása és
Streibig győri nyomdász.
= Győri Szemle, 1931. p. 233-235.

Jenei Ferenc: A középkori Győr.
= Győr. Vároštörténeti tanulmányok.
Győr Megyei Város Tanácsa, 1971. p. 121-164.

Jenei Ferenc: Régi magyar irodalmunk és
a győri Streibig nyomda.
Győr, 1939. 11 p.

Kertész Árpád: A nyomtatott betű
története és útja Magyarországon.
Bp., Szent István Társulat, 1941. 300 p.

Kováts Katalin: Győr nyomdái
a 19. század második felében.
= A Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár
Jubileumi Évkönyve. 1898-1998.
Győr, KKMK, 1998. p. 218-251.

Kováts Katalin: Győr nyomdászati-, könyvkiadási- és
könyvkereskedelmi viszonyai 1849 – 1900 között.
(Kézirat) Győr, 1981. 177 p.

Lengyel Alfréd: A Győri Városi Közkönyvtár
Streibig-gyűjteménye.
Győr, Baross nyomda, 1939. 12 p.

Pernesz Gyula: Az olvasómozgalom hagyományai
Győr-Sopron megyében.

= Kisalföldi Könyvesházak. Szerk.: Zöld Ferenc.
Győr, Győr-Sopron megye Tanácsa, 1981. p. 67-76.

Petrik Géza: Magyar könyvészet 1712-1920. CD-ROM.
Bp., Arcanum Kft. 2001.

Pitroff Pál: A győri sajtó története. 1728-1850.
Győr, Győr Szabad Királyi Város, 1915. 150 p.

Régi győri könyvek, metszetek és képek.
Győr, Győregyházmegyei Alap Nyomda, 1937. 24 p.

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. CD-ROM.
Bp., Arcanum Kft. 2000.

Tímár Kálmán: Az első „Olvasó Kabinét” Győrött.
= Győri Szemle, 1930. p. 179-180.

V. Ecsedy Judit: Könyvnyomtatás Magyarországon
a kézisajtó korában, 1473-1800.
Bp., Balassi, 1999. 372 p.

Wolf Gyula: Egy győri könyvesbolt nyolcvan éve.
1860-1940.

Győr, Győregyházmegyei Alap Nyomdája, 1946. 28 p.

Zöld Ferenc: Nyomdák, kiadók, könyvkereskedők
Győrött. = Kisalföldi Könyvesházak. Szerk.: Zöld Ferenc.
Győr, Győr-Sopron megye Tanácsa, 1981. p. 6-38.

Az illusztrációk a Kisfaludy Károly Megyei
Könyvtár Streibig gyűjteményéből és
helyismereti gyűjteményéből származnak.

•

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Készült
AZ I. GYŐRI KÖNYVSZALON
NEMZETKÖZI KÖNYVBEMUTATÓ ÉS VÁSÁR
ALKALMÁBÓL
A GYŐR MEGYEI JOGÚ VÁROS
POLGÁRMESTERI HIVATAL
KULTURÁLIS IRODA
GONDOZÁSÁBAN

•
Felelős kiadó:
TÓTH NÁNDORNÉ
Kulturális Iroda vezető

Tervezte:
LAKATOS GY. LÁSZLÓ

Nyomdai előkészítés:
EQUIVISION BT. GYŐR

Nyomda:
YELLOWPRINT KFT., SZOMBATHELY
DÁVID PÉTER
ügyvezető igazgató

ISBN: 963 00 8282 9

